

LA CARTOIXA DE MONTALEGRE DURANT LA REVOLUCIÓ DE 1909

DOM LOUIS BAUDIN

NOTA INTRODUCTÒRIA

Oferim l'edició de la memòria històrica sobre l'impacte de la revolució del juliol de 1909 –La Setmana Tràgica¹ en la vida de la Cartoixa de Montalegre.²

1. Un estudi general encara vàlid sobre la revolució a Catalunya a finals de juliol de 1909 és el de J. CONNELLY ULLMAN, *La Semana Trágica*, Barcelona, Ariel, 1972. Des de l'òptica del pensament religiós, J. BENET, *Maragall davant la Setmana Tràgica*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1964; i, particularment, M. H. VILLAESCUSA, *La Revolución de Julio en Barcelona. Hechos, causas y remedios*, Barcelona, Ed. Gili, 1910; i I. Casanovas, *El nostre estat social. Comentari a la Revolució de Juliol*, Barcelona, Ed. Gili, 1910.

2. La Cartoixa de Santa Maria de Montalegre fou construïda dins del terme municipal de Tiana (Maresme) l'any 1415, com el resultat de la fusió de les cartoixes catalanes de Sant Pol de Mar (1265) i de Sant Jaume de Vallparadís, de Terrassa (1345). El seus moradors hi sojornaren fins a l'exclaustració de 1835 i, novament, la vida regular fou reempra per monjos francesos l'any 1901, la qual continua fins els nostres dies.

Per una bibliografia actualitzada ens remetem a l'estudi de X. PÉREZ GÓMEZ, *La Cartoixa de Montalegre. Drets feudals i conflictes jurisdiccionals (1414-1602)*. Premi Gumersind Bisbal i Gutsems (2003) (XXVIII edició), Barcelona, Fundació Vives i Casajoana, 2004 [Publicacions de la Fundació Salvador Vives i Casajoana: 135]. Ens remetem també a E. ZARAGOZA PASCUAL, *Cartoixans: Diccionari d'Història*

L'autor de «La Cartoixa de Montalegre durant la Revolució de 1909» fou el cartoixà dom Louis Baudin, que era mestre de novicis de Montalegre l'any en el qual s'esdevingueren els fets que ell mateix narra. La llengua que emprà per compondre aquest relat era la francesa. Dom Baudin, en deixar escrits els esdeveniments d'aquell 1909 que afectaren als monjos de Montalegre, seguia les disposicions del Capítol General de la Cartoixa de 1895 de registrar, per a la posteritat, les «res memoriae dignae».

La crònica que avui és publicada per primera vegada i en llengua catalana fou enllestida, a Montalegre mateix, el dia 12 de novembre de 1909, i es conserva a l'arxiu de la cartoixa de Tiana (Armari II, n. 19, Persecució religiosa 1909).

La mateixa família Nolis de Tiana, que, durant la Setmana Tràgica, arriscà intrèpidament la seva seguretat per atendre alguns dels cartoixans escàpols dels perills que els amenaçaven, ha sol·licitat ara la publicació de la crònica de dom Baudin. La direcció de la revista ha cregut oportú de publicar-la, doncs, en les seves pàgines atès el valor històric i sentimental d'aquest testimoniatge que, bo i ser escrit des de l'experiència de la fe, ofereix molts detalls de gran interès, consignats poques setmanes després d'aquells fets. D'aquesta manera el consell de direcció d'Analecta Sacra Tarraconensia s'anticipa i contribueix també a la celebració del XXIII Congrés Internacional sobre la Cartoixa que, tindrà lloc, precisament a Montalegre de Tiana, del 5 al 8 de maig de 2005. Que la publicació de la crònica de dom Baudin serveixi igualment per palesar l'afecte que hom té, a l'Arxidiòcesi Metropolitana de Barcelona, per la cartoixa de Santa Maria de Montalegre, la qual voldriem veure tothora pròspera en la seva solitud de pregària.

La versió catalana que avui abastem als nostres lectors fou acabada el dia 25 de novembre de 1977 a cura de l'arxiver de Montalegre (dom Domènec M. Cardona), el qual, posteriorment, hi afegí un breu apèndix de documentació complementària, traduïda del francès i del llatí al català, el 14 de febrer de 1995. Les dues

Eclesiàstica de Catalunya, 1, 1998, p. 454; i a *Testimonis de la fe amb el martiri al segle XX a l'Església de Barcelona*, Barcelona, Arquebisbat de Barcelona, 2000, p. 168.

versions del monjo arxiver han estat ara expressament repassades de cara a llur publicació. Fra Valenti Serra de Manresa ha llegit també acuradament la present versió d'aquesta crònica cartoixana.

*RAMON CORTS I BLAY, prev.
Director d'Analecta Sacra Tarraconensia.*

I. L'ALERTA

El primer benefici que els cartoixans de Montalegre han d'agrair a la Bondat Infinita, és la confusió que la divina Providència infongué en els projectes dels descreguts. Dirigits per l'Esperit de mentida, ells mateixos es perderen en llurs maquinacions perverses i hagueren de reconèixer la veritat de la paraula inspirada: «Han alçat testimonis falsos» (Salm 26,12). Efectivament, cal que consti que la revolució de Barcelona sorprengué tothom, fins els mateixos revolucionaris. Aquests elements havien organitzat una conspiració per fomentar una revolució que havia d'esclatar a tot Espanya el dia 2 d'agost. Però els anarquistes de Barcelona començaren les hostilitats vuit dies massa aviat i, providencialment, feren fracassar, d'aquesta manera, el complot.

El diumenge 25 de juliol es tractà, a Barcelona, de declarar una vaga general per a l'endemà, dilluns, com a protesta contra la campanya del Marroc. En efecte, grups d'obriers que lluïen una tira de roba blanca a la solapa, en senyal de pau, recorrien els carrers. Dilluns al migdia, quan el capità general féu saber al governador civil que li semblava necesària la proclamació de l'estat de setge, aquest protestà dient que ell, amb sols la seva policia, es bastaria per a mantenir l'ordre, ja que la vaga acabaria l'endemà mateix. Com el capità general no canvià de parer, el governador dimití i se'n va anar de Barcelona.

El cònsol general de França s'informava de la situació a través del comissari de policia adjunt al Consolat, el qual per tal de conèixer les activitats dels anarquistes es posava en relació, cada dia, amb les autoritats espanyoles. Aquest comissari, el mateix dilluns creia tan poc en la imminència de la revolució per a aquest dia, que just aquest dilluns, a primera hora, marxà cap a França, sense ni esperar la resposta a la seva petició de vacances, per la qual cosa va ésser declarat cessant.

Però al poblet veí de Montalegre s'avançà fins i tot a la capital. El dissabte, 24, un delegat socialista de Barcelona es desplaçà a Badalona

per donar ordres de tancament de les fàbriques, i el dilluns següent un grup de joves volia calar foc al convent dels carmelites d'aquest centre industrial; per sort, cinc guàrdies civils i dos carrabiners, dispararen enlaire i això bastà per a dispersar els amotinats, i se salvà el convent. Però a la nit, una banda que s'encaminava cap al convent de monges per a incendiar-lo, topà amb la Guàrdia Civil i fou dispersada pels trets d'aquests agents, i en resultà un mort.

També es proposaven venir a cremar Montalegre; així ho manifestaren ben clar a un dels nostres obrers: «Aquests *padres* se la faran!». Però aquest treballador els respongué: «Estan a punt per a rebre-us, i us esperen ben armats!». Altres persones els informaren també en aquest sentit, que Montalegre estava molt ben defensat. Llavors començaren a cercar armes i volien reunir uns quatre-cents fusells, però com que no els trobaren desistiren de venir a atacar-nos.

El pare prior, davant el perill que corria la Cartoixa, confirmat per les notícies rebudes dilluns a la tarda, donà ordres per a preservar els calzes i altres elements, junt amb la documentació de la casa. Eren les cinc de la tarda, i malgrat tot, no cregué oportú de prevenir la comunitat, tot i que ell sofria per tots els seus membres.

S'havia dit que l'atac a la nostra Cartoixa fóra durant la nit del dilluns al dimarts. L'alcalde de Tiana, Joan Garí, qui es portà sempre generosament amb nosaltres, es passà la nit sencera a l'Ajuntament, on cada mitja hora rebia informació del Sometent, que vigilava en el camí de Badalona a la Cartoixa, on vetllaven, estratègicament repartits, catorze individus d'aquesta organització.

Dimarts, a primera hora de la tarda, el pare prior convocà a reunió gairebé tota la comunitat. D'acord amb el consell de la Regla de sant Benet, en recordar que el Senyor, ben sovint, es val dels més joves per revelar el que és millor, el pare prior no temé de convocar alguns joves professors qui, ja sigui per l'aptitud, ja per l'experiència, podien aportar idees útils. Donà compte del que sabia de la revolució que acabava d'iniciar-se, de l'intent de cremar el convent dels carmelites de Badalona, de les amenaces sobre Montalegre i de les generoses disposicions de l'alcalde de Tiana i dels membres del Sometent de Tiana.

Hi hagué parers ben diversos: uns parlaven d'abandonar la casa, simplement, en el cas de ser atacats; altres demanaven d'acudir als cònsols respectius (gairebé tots els religiosos eren estrangers), i finalment, alguns creien que la comunitat era prou nombrosa per a resistir tot atac. Els dos darrers criteris eren poc pràctics, donat que Barcelona estava ja en mans dels anarquistes i no era fàcil d'arribar-s'hi tant per a demanar protecció als diversos consolats, com per a procurar-se armament. Mentrestant el

temps corria massa de pressa per si es volia preparar una defensa del monestir, igual com per anar a Badalona a buscar vestits de seglar, on, a més, tot estava tancat. Així és que no s'arribà a cap acord precís, fora del de convocar de nou reunió al Capítol tan bon punt es produís una nova alerta; altrament, tampoc no es podia concretar res fins a saber per on vindria el perill més gros. Si els enemics venien de Barcelona, passant per Santa Coloma i Sant Jeroni, se'ns plantarien dalt de la Conreria, sense ni adonar-nos-en nosaltres, i ens fóra impossible, llavors, tota fugida pels boscos.

Com que era dilluns, els Pares sortiren sense presses, normalment, sense allunyar-se gaire; des dels turons veïns veien les fumeres dels edificis religiosos de Barcelona incendiats i s'oïa, continu, l'espetec dels trets. A la nit, el pare prior organitzà un servei de vetlla i no fou presa cap altra precaució, més que res a causa de la impossibilitat de preveure'n alguna d'oportuna a causa de l'ambigüïtat de les circumstàncies. Hom s'abandonà, doncs, plenament a les mans de la divina Providència, bo i suplicant que tot resultés per a la seva glòria i la santificació de les ànimes.

Dimecres, dia 28, arribà l'hora del poder de les tenebres.

Durant la missa conventual cridaren el pare procurador, el qual vingué després a buscar el pare prior, i un xic més tard els dos sagristans. L'expectació, fins l'angoixa, s'empararen dels assistents, i amb més força del celebrant i del diaca. Què passava? És que havia arribat un dels més fidels amics de Badalona –Antoni Serra, àlies *Coy*–, per a comunicar les darreres notícies amb referència a la nostra cartoixa. Digué que acabava de rebre la visita de dues persones vingudes expressament de Barcelona, dignes de tot crèdit, les quals li asseguraren que una colla nombrosa d'anarquistes havia sortit feia poc del barri de Sant Martí, de Barcelona, i s'encaminava cap a Montalegre per a calar-hi foc. El telèfon entre el monestir i Badalona estava tallat; no s'hi podia recórrer, per tant. De Tiana, tampoc no podien ajudar-nos, ja que no comptaven més que amb alguns voluntaris, i aquests, en aquelles hores, estaven dispersos en els respectius llocs de treball. El nostre mestre d'obres, que havia vetllat tota la nit per nosaltres, curull de generositat, assegurava que veia molt crítica la situació, i declarà: «No els queda altre camí que obrir les portes, i marxar; la resistència és impossible.» En efecte, no comptàvem més que amb alguns fusells i dos revòlvers i quatre o cinc homes aptes per a emprar-los.

El pare prior, com a responsable de la vida de prop de seixanta religiosos, no va creure bo d'exposar-los a morir, i d'una mort tan cruel. Pensava també que si els deixava que celebressin les misses resades, com normalment després de la conventual, podien arribar aleshores els assaltants i profanar les Sagrades Espècies. Per això, així que acabà la

Missa conventual, el pare prior reuní els pares al Capítol i els notificà que calia que es retiressin i que per una bona estona s'escampessin pel bosc dels voltants, per tal d'evitar l'atac anunciat.

Els més abnegats volien quedar-se, amb ganes de martiri, però convenia prendre una mesura general per evitar singularitzacions. L'edició espanyola del *Missatger del Sagrat Cor*, a cura de la Companyia de Jesús, manifestava feia poc que tot superior tenia obligació de procurar salvar la vida dels seus súbdits, fins i tot en el cas que aquests volguessin, «més o menys prudentment», oferir-se com a víctimes als malfactors, com ho eren els incendiaris de Barcelona. «Quan us persegueixin en una població –digué el Mestre diví– fugiu cap a una altra» (Mt 10,23).

Fou així com en aquesta crisi soferta per Catalunya, no es registrà ni un sol mort indefens, entre els sacerdots i els religiosos, als peus del convent. El sacerdot que morí ofegat dins l'església parroquial, hi fou atès inesperadament per les flames quan mirava de fugir, i els dos religiosos morts, ho foren al carrer. Les comunitats sortiren de les seves cases, ja davant la violència d'un assalt imminent, o bé en assabentar-se d'una agressió immediata.

«Oh Jesús, Senyor: no veieu que la tempesta esclata? Salveu-nos. Ens enfonsem!» (Mt 8,25). Ja abans, Ell els havia respost: «Jo sóc la resurrecció i la vida. Els qui creuen en mi, encara que morin, viuran» (Jo 11,25).

II. L'ÈXODE

Davant la invasió anunciada com a imminent, d'un escamot d'aquests bàrbars devastadors d'esglésies i convents al crit de «Sang i foc!», ens disposàrem a marxar. El celebrant de la Missa conventual distribuï la Reserva Santa entre alguns dels nostres, i entre aquests jo mateix, ja que empès, diria, per un impuls misteriós, vaig entrar en aquell moment a l'església, prop de la qual passava. Quina comunió a tal hora! El desig d'unió a Jesús víctima serví de preparació i el gaudi profund de posseir-lo en fou l'acció de gràcies. De la seva part, els sagristans deixaren en lloc segur les relíquies i els calzes.

La resta de la comunitat viu en una gran agitació. Cadascú mira de recollir de la cel·la els objectes personals i més necessaris; després, ens vestim de seglar, amb el que trobem; de menjar, queda a l'arbitri de cadascú de prendre el que pugui dels articles deixats a la nostra disposició, al pati d'entrada. Els vellets i els malalts omplen tres tartanes. Però no s'arriba a organitzar cap grup a causa de les presses, car es tem que els incendiaris es presentin ben prompte.

Finalment, després de múltiples entrebancs inevitables, cap allà les nou del matí, ens trobem reunits, dalt la Conreria, una dotzena de monjos. Una tartana ens precedia en el camí de Sant Fost, que és el punt indicat pel pare prior per a dirigir-nos a aquest poble, donat el seu caràcter exclusivament agrícola i pacífic, a més de viure-hi un bon nombre d'antics obrers nostres, sempre respectuosos.

Sorgeix una dificultat. Un monjo del qual ens refiàvem com a capdavanter perquè coneix bé els indrets, opina que la direcció de Sant Fost és perillosa, si els anarquistes provenen, com es diu, de Sant Martí de Provençals. Ell creu més prudent dirigir-nos cap a Santa Quitèria, sols que els camins, en aquest sentit, no són aptes per a les tartanes: ¿hauríem d'abandonar, de separar-nos dels més vells i dels malalts? I es produí la divisió. Uns s'encaminaren cap a Santa Quitèria, i els altres cap a Sant Fost; però aquests restaven de ple a mans de la Providència, ja que cap d'ells no coneixia el camí; entre aquests darrers figura el cronista.

Arribem a Sant Fost vers les onze. Demanem acolliment i empara al rector, i aquest ens dona a entendre que com més aviat marxarem, millor serà. Hom comprèn la seva actitud, ja que ell mateix, la seva església i els familiars es veien amenaçats. La gent del poble que poguérem polsar, pensaven igual. El nostre nombre, a més, acreixia aquestes temences.

Menjàrem un xic del que portàvem, i emprenguérem la ruta en direcció a Montmeló amb l'intent de prendre el tren i anar-nos-en a França. No sabíem que havien quedat tallades les comunicacions. Unes hores més tard, el pare procurador ens portà la llista feta pel pare prior dels qui havien de sortir cap a França, i els assenyala com a punt de contacte l'Hôtel Buffet, de Cervera. Poc abans de marxar de Sant Fost, ens arriba el pare vicari acompanyat del sotsprocurador i d'alguns germans. Era ell, per tant, el cap oficial, talment l'enviat de Déu, de la nostra columna errívola. De primer, el pare vicari volia quedar-se al costat del prior, però aquest li respongué que el seu lloc estava al capdavant de la Comunitat que partia, per a representar-hi el prior. Aquest es quedava al claustre per vigilar i procurar salvar-lo.

Deixà darrera diversos monjos, els quals s'entornaren per a quedar-se prop de la cartoixa, en les altures veïnes, per si podien ajudar en algun moment. Així fou, i de moltes maneres; es destacà principalment dom Edmond Gurdon, el sagristà, el qual baixà cada dia a vetllar per les coses que tenia encomanades i assegurà la celebració quotidiana de la santa Missa a Montalegre.

Així quedà constituïda la nostra caravana: érem vint-i-dos en total, catorze pares i vuit germans. Quina esquadra! En donem la llista:

Pare Vicari
 Dom Jean Marie Desprette
 Norbert Gendre
 Xavier Van Acker
 Celestin Fumet
 Adrien Compagnon (sotsprocurador)
 Laurent Thomas (jove profés)
 Amable Cardif (jove profés)
 Paul-Marie Borrata (jove profés)
 Denis Godfroy (jove profés)
 M. Bernard Rousseau (novici)
 Dom Lucien Thomas
 Romuald Demazure
 Louis Boudin (pare mestre)
 Germà François Sautier
 Domingo Herrera
 Eloi Delmar
 Llorenç Mélis
 Leon Greiff
 Anthelme Coeur
 Ayrald Ducroix
 Gabriel Reck.

A un quilòmetre de Montmeló, delegàrem dom Laurent i dom Amable perquè s'arribessin a la rectoria. Tornaren amb la bella notícia que havien estat acollits admirablement i que el senyor rector, mossèn Elies Elias, ens ofería estatge i empar aquella nit; eren les quatre de la tarda. La colla, després de saludar el rector, entrà a l'església a donar gràcies al suprem Protector. Poc pensàvem, en aquells moments, que la gràcia més gran que pot concedir el Mestre diví és la de sofrir pel seu nom.

No feia un quart que ens trobàvem a la rectoria quan es presenten dos guàrdies civils per a enterar-nos que, havent estat sabuda la nostra arribada allí, un grup d'anarquistes de Mollet, el poble veí, venia al nostre encontro. Nova alarma per a nosaltres, i indignació del bon rector. Mengem alguna cosa per a refer-nos, i ens decidim a cercar, més lluny, un xic més de seguretat: sortim en direcció a Montornès, que es troba més a l'interior i, segons diuen, no afectat per la revolta. Mentrestant ens enterem que els revolucionaris de Mollet, en ésser a deu minuts de Montmeló s'han girat d'esquena per tal d'anar a cremar una fàbrica de Sabadell, en la qual havien reprès el treball. Sols uns minuts més, ¿què hauria passat per a nosaltres? Oh misericordiosa delicadesa de la Providència que juga amb els pensaments dels homes!

A Montornès tinguérem una bona acollida, igual que a Montmeló, per part del senyor rector, mossèn Rafael Sabatés, però ben aviat, també la mateixa alarma. És clar que no podíem deixar d'ésser vistos, i ens digueren que marxéssim com més aviat millor, ja que ens perseguïen. Llavors decidírem dificultar l'obra dels nostres adversaris, vestir-nos tots plenament de seglar, ja que amb les presses, alguns dels nostres duïen, tot o en part, les peces cartoixanes. Quedàrem, doncs, vestits de seglar tots, sense cap rastre de cartoixà, si bé valent-nos del que tenia el bon senyor rector, caritatiu sense mesura envers nosaltres.

Sota el guiatge de dos veïns desinteressats, prop de les nou de la nit recomencem la ruta en direcció a Santa Quitèria, pensant que tal vegada podríem descansar en el bosc que hi ha allí mateix. La lluna ens envia llum i frescor, amb les quals podem caminar segurs com si fos de dia, i encara amb menys esforç.

Pels volts de les onze fem una parada en ple Mogent, un dels dos caps que més avall, a tocar de Montmeló, forma el Besòs, tan conegut dels cartoixans. Com que no porta aigua, com sol passar les tres quartes parts de l'any, ens acull amablement en el seu llit. Tot i l'austeritat cartoixana, aquest jaç de còdols ens resulta massa dur i no ens permet de dormir; hom es dedica a contemplar les estrelles i tal vegada, traspasant la volta que les aguanta, s'encomana a la gloriosa falange dels màrtirs, els quals deuen somriure compassivament pels esforços de la nostra bona voluntat. És l'hora en què els cartoixans de la resta de l'Orde, recorren el claustre silent il·luminats amb la llanterna, i es reuneixen al cor, als peus de l'Anyell, per a cantar-hi: «Les ànimes dels justos estan en les mans de Déu, i cap turment no les podrà tocar... els ha posat a prova i ha trobat que eren dignes d'Ell» (Sav 3,1.5). D'aquest abandó total en les mans de Déu, confiant de ple en la seva bondat, teníem molta necessitat per encoratjar-nos a restar tothora dignes d'Ell.

A mitja nit ens aixequem i reprenem el camí cap al bosc de Santa Quitèria. Hi arribem a les dues de la matinada, i ara sí que tothom es posarà a dormir, o almenys farà tots els possibles per a aconseguir-ho. Bressolats per la calma del lloc, alguns, cansats com estàvem, entren de seguida en el son dels justos. Per dissort, aquesta justícia seva es manifestava massa sorollosament, i era causa, en els qui encara lluitaven per a adormir-se, més de ganes de riure que no pas de la imprescindible quietud. Poc serviríem per a trapistes.¹

A punta de dia, el pare procurador, que s'havia unit a la nostra colla a

1. A la Trapa, el dormitori és comú a tots els monjos (nota del traductor).

Montmeló, ens deixa, acompanyat de dom Adrien, per anar a trobar el pare prior i rebre'n ordres. Quedà convingut que l'esperariem allí fins a la vesprada. Teníem tants oficis per resar, i, més encara, ens calia tant de repòs, que tota una jornada al mig d'aquell bosc ombriu no espantà ningú. Això no obstant, alguns germans es preguntaven si, espiats com érem, podríem restar allí, en pau, fins a la tarda. El bon Déu no tardaria a donar la raó a aquests darrers.

Eren prop de les set del matí quan es presentà un personatge català, de noble aspecte i gest distingit, però amb aires una mica sever i inquisidor: «Sou religiosos, oi? –ens digué. I voldríeu trobar un lloc segur? Aleshores, penseu que aquestes cases a la vora del bosc es veuen de per tot arreu, i no trigaran a perseguir-vos». La resposta fou que no ens podíem moure fins a rebre noves ordres, i que abans de cercar un altre racó voldríem veure el capellà de Santa Quitèria.

«Jo mateix el portaré aquí, amb vosaltres, i d'acord amb ell ho arreglarem tot». Per tant, es tractava d'un salvador, i nosaltres l'havíem cregut un enemic. Nostre Senyor seguia ocupant-se de nosaltres, com a defensor i com a pare.

De seguida comparegué mossèn Rafael Casals, encarregat del Santuari, animat d'excel·lent disposició envers nosaltres. Feia ben poc que, en ocasió de la «sortida gran» –una veritable excursió, única a l'any, fins amb un àpat fora de casa, que integra en certa manera, la celebració de la Pasqua–, els cartoixans de Montalegre havíem visitat l'església del Santuari. Mossèn Rafael ens invità a casa seva, si bé demanà que hi anéssim en grups petits per no cridar l'atenció. Entràrem a l'església i en companyia de dos germans de les Escoles Cristianes, oïrem la santa Missa.

Aquests dos religiosos venien de Sabadell, on havien estat detinguts, en passar-hi de retorn a la seva residència de Granollers, després dels seus exercicis anuals tinguts a Barcelona. Els ho havien pres tot, després d'amenaçar-los amb un punyal.

Ràpidament quedà convingut d'adreçar-nos amb la màxima urgència, a una casa perduda dins la muntanya, deshabitada aleshores, i que deixaren a la nostra disposició mentre durés la maltempsada. Tanta generositat pervenia d'aquell senyor distingit que hem citat, o sigui, don Rafael de Vidal i de Foxà.

Abans de posar-nos de nou en camí, hom donà l'ordre de vestir-se tots, fins els sacerdots, de seglar: era indispensable. Amb presses, però ben resoluts, i com hom pogué, amb roba manllevada de per tot arreu, els nostres cartoixans quedaren transformats aparentment en obrers, mossos de pagès, moliners, etc. Les mides, ai las!, rarament corresponien a qui

vestia la peça... Sort que la brusa ho disimulava prou! Però a la vista dels àngels, quin espectacle!

Per allà les onze arribàrem a Rivals (can Puig-pey), que és el nom de la casa en la qual crèiem estar segurs. Calia per tant, organitzar-nos-hi. Quedà establert un simulacre de vida regular: un horari –hora de menjar, de dormir...– límits de la clausura, les diverses feines i serveis d'aquesta cartoixa improvisada, un dels quals no té espera: la cuina i el rebost. Havíem portat ja tot el que calia per a aquella jornada i per a les següents. Un empleat de don Rafael vindria, al matí i a la tarda, i de passada que compliria els nostres encàrrecs, ens tindria al corrent de les notícies oportunes.

Tothom s'hi posà de ferm, si bé segons les aptituds i possibilitats; els més forts s'encarreguen del servei d'aigua, que cal anar a cercar un quilòmetre enllà; aquest altre assumeix les elevades i temibles funcions de cap de cuina, les quals, però, exercí al gust i complaença de tots; uns quants s'escampen pel bosc i es converteixen en proveïdors de la llenya que demanen els seus fogons; n'hi ha que preparen el refectori, a base d'una pedra de molí col·locada de cap avall que servirà de taula i hi menjàrem a l'estil oriental, amb una branqueta per coberts que ens facilità el mossèn de Santa Quiteria. A la tarda, descans i acabament dels Oficis, individualment. A la nit, un bon tou de palla ens compensà del jaç de còdols del Mogent.

Hom diria que era fins i tot massa bonic. ¿No hauríem de dir-nos, com el poeta:

*«Toute cette prospérité,
sujette à l'instabilité,
en moins d'un instant tombe à terre;
et comme elle a l'éclat du verre,
elle en a la fragilité»?*

–CORNEILLE, *Polyeucte*

L'endemà, divendres, dia 30 de juliol, cap a la una de la tarda arribà un propi de don Rafael per a fer-nos saber que un grup de revolucionaris de Granollers havia sortit d'allí per atrapar-nos; digué, també, que parlaven de calar foc a les cases de mossèn Rafael i del senyor Vidal com a càstig per haver-nos acollit. Ambdós corregueren a amagar-se, però abans aquest darrer donà ordres al seu guardabosc perquè vetllés la nostra colla. Ens abandonàrem a les seves mans com qui es confia a l'àngel del Senyor, per tal d'endinsar-nos en aquest desert paorós. Partírem, doncs, de Rivals per anar a parar, dues hores més tard, en un diguem-ne refugi, on passaríem la tercera nit de la nostra peregrinació.

Deixem, ara, la caravana cartoixana mentre s'encamina vers la seva

sisena etapa, i anem a trobar, en esperit, el pare procurador, el qual davalla de nou de Rivals, on havia vingut al matí des de Montalegre, per a tornar-hi i establir el necessari contacte o enllaç amb el pare prior.

El mateix dimecres es presentaren al pare prior, el masover i el guarda de can Sant-romà, la propietat veïna de la banda de mar, i l'honorat veí de Tiana, don Joaquim Nolis. Venien a oferir-se, generosament, per a hostatjar-lo a ell i a un quants religiosos. El pare prior va haver de declinar l'ofrena de la família Fortuny (els propietaris de can Sant-romà), la qual es mostrà, així, digna successora dels qui un segle enrera, el 1835, havien ofert amablement també una ajuda il·limitada; però per tractar-se dels veïns immediats, hauria estat comprometedor d'acollir-s'hi, ensems que per la mateixa raó, era ben escassa la seguretat que hom podria trobar-hi. En canvi, s'acceptà l'ofrena del senyor Nolis, l'ofertament del qual fou acceptat per a dom Julien Duvivier, força malalt, incapaç d'allunyar-se massa de Montalegre.

De totes maneres, com que aquest darrer no pogué ni tan sols sortir de la cel·la, alguns dels pares demanaren de restar també a casa, per fer-li companyia i defensar-lo si es presentava l'ocasió. El pare prior no ho acceptà i digué que en cas que no pogués marxar dom Julien, es quedaria ell, el prior. Finalment, després de pregar-lo molt i d'haver reposat un xic, dom Julien aconseguí d'arribar-se, per curtes etapes, fins al camí de la vinya de cap a la Conreria, i allí el recollí una tartana de can Nolis, on l'acolliren i tractaren amb tota sol·licitud.

Quan hagué sortit tota la comunitat, quedaren a la Cartoixa, com a únics custodis, dos o tres germans que havien estat soldats, i algun criat. També volia quedar-s'hi el mateix pare prior, ja que ho creia un deure de responsabilitat personal, com a cap que n'era, però els altres no ho admeteren ja que deien que la seva presència, tant més perquè vestia l'hàbit cartoixà (tot vestit secular havia estat repartit), no feia altra cosa que dificultar tota protecció i defensa, perquè a més de vetllar per la casa, si ell es quedava haurien d'emparar-lo primer a ell. Davant la força d'aquestes consideracions de caritat, també ell abandonà el monestir, junt amb el pare procurador i el pare dom Bernard Clifford i el germà Jaume Martí, que havia pensat de retenir a la seva vora. Era prop de migdia.

El senyor Nolis insistia perquè el pare prior es quedés a casa seva, però aquest no volgué disposar d'una estança confortable sabent que els seus súbdits havien de passar aquella nit tenint per jaç la terra i per sostre el cel. Així és que s'encaminà cap als turons de la Conreria, i allí s'entretingué fent la llista dels monjos que creia prudent d'enviar provisionalment a França, si les vies de comunicació ho permetessin. El procurador fou encarregat de portar aquesta llista a Sant Fost i de fer

saber a la resta de la Comunitat que el pare prior els esperava a la font de Sant Fructuós,² que és el lloc cap a on se n'anava. Tot anant-hi, trobaren un dels vehicles de malalts nostres que s'havia desviat del seu camí, ja que es dirigia a Sant Fost. Hom s'enterà, igualment, que un grup de germans havia emprès la direcció d'Alella, també equivocadament. Quan arribaren a Sant Fructuós –indret que sols dom Bernard sabia–, aquest germà s'encaminà a la recerca d'aquest grup per reunir-lo allí, mentre el pare procurador se n'anava a complir la seva missió cap a Sant Fost.

Però es veu que el Senyor tenia preses les seves determinacions i no permeté que cap d'aquests propòsits es complís. No és pas que deixés de mirar-nos amb misericòrdia, però primer calia passar pel gresol de la prova: «Com la fornall prova l'or, l'home és provat pel judici del Senyor» (cfr. Prov 27,21).

El nostre venerable pare passà la nit a la font, acompanyat del germà Jaume i d'un profés de vots temporals que havia arribat a la vesprada per a donar-li compte de l'estat de Montalegre. L'endemà hagué de confessar que no es creia capaç de passar una segona nit en condicions tan dures. D'altra banda, l'alcalde de Tiana reclamava la seva presència per tal de posar-se d'acord en les mesures de defensa de la comunitat, i com que els anarquistes no havien donat cap senyal d'acostament, el pare prior decidí tornar al monestir ja de bon matí. Després de les disposicions oportunes, com sigui que la situació d'alarma no s'aclaria gens, es retirà per acollir-se a can Nolis, des d'on podia prou eficaçment exercir la seva missió de cap de la Casa i de la Comunitat, ensems que mantenir els contactes necessaris amb les autoritats de Tiana.

Més per atractiu que no com a un deure del seu priorat, tot i l'enorme cansament que l'aplanava, volia restar en comunicació amb els membres de la Comunitat. Però com que portava l'hàbit cartoixà –tan vistent!–, hauria estat una imprudència sortir al carrer. Remarquem que fou l'únic d'entre tots els religiosos que conservà sempre el nostre hàbit durant totes aquelles jornades. A més, tampoc no hauria estat delicat que l'anessin a visitar, amb perill de posar en evidència els seus amables hostes. El cas quedà solucionat gràcies a la col·laboració de monjos generosos, per mitjà dels quals, el pare prior, féu arribar amb freqüència, ordres i instruccions tant als qui vetllaven al monestir com a alguns dels membres dispersos de la Comunitat.

2. És l'actual font del Ferro, del camí de Montalegre a Martorelles, segons manifestacions de dom Irenée Jaricot, ingressat a Montalegre el 1931. En el text original el nom primitiu de la font del Ferro és escrit en francès, *St. Fructueux*. El traductor el tradueix aquí per *Sant Fruitós*, n'és, però, l'única vegada. Unifiquem aquesta referència amb les altres quatre posant-hi *Sant Fructuós* (nota de la Redacció).

Entre aquests zelosos cooperadors, a més del pare procurador i de dom Bernard —encarregats tots dos, preferentment, de les missions llunyanes—, hem d'assenyalar primer que cap altre, el profés de vots temporals, dom Guillaume Hardouin; havent-se quedat prop de la Cartoixa, com li havia estat indicat, com a observador, fou ell qui, al vespre, s'arribà a la font de Sant Fructuós per a donar compte de la situació al pare prior; aquest el retingué i li demanà que restés al seu costat fins al desenllaç de la crisi. Serveis semblants foren requerits a dom Adrien, aquell qui el pare procurador s'emportà amb ell, des de Santa Quitèria, dijous al matí. Així, podríem dir, s'assajà en les funcions de sotsprocurador que ben aviat li serien conferides. Cal citar també el germà Félix Rueda, l'infermer de dom Julien, el qual, disposant de molt de lleure perquè el seu malalt no el necessitava a penes, acomplí diversos serveis de part del pare prior.

Hem de continuar les recerques, ja que ens cal descobrir, encara, un bon nombre de monjos.

Abans de la nostra sortida, una tartana amb malalts equivocà el camí i anava cap a Martorelles. Hi anava, com a malalt, dom Arthaud Jordain i el seu infermer, el germà Maria-Josep Castelnau i, també malalt, el germà Joseph Durand. Els feia companyia un altre germà, per si els calia alguna ajuda. Els seguia un xic enrera dom Hugues Brot, el qual s'hi reuní oferint-se per si podia servir-los, ja que el camí era detestable i els vuitanta anys d'aquell malalt clavat en la seva cadira inspiraven més d'un recel davant d'una molt possible caiguda. Fet i dit, el pacte quedà clos: dom Hugues quedà incorporat al grup dels de la tartana.

Després de dos quilòmetres de carretera, el conductor es negà a continuar a causa del camí, impropï per aquell cas. I decidiren quedar-se allí; «morir per morir, ja estem bé ací», es digueren, i s'arreceraren a un casalot. Dom Hugues, recobrant de sobte l'agilitat juvenil, s'enfilà fins a un turó amb l'intent de donar un cop d'ull al monestir; una vegada dalt, vegé que per un altre camí s'acostava un grup d'individus d'aspecte sospitós. «Deuen ser revolucionaris? Aviat ho sabré!» I baixà decidit a trobar-los. Immediatament hi va reconèixer vuit dels nostres germans que es dirigien a Alella. Com que no comptaven amb cap sacerdot, volien que s'unís a la seva colla, però ell al·legà el seu compromís amb els de la tartana, i se n'hi tornà de seguida. I els germans continuaren llur camí.

Al cap d'una estona passà el pare prior, que es dirigia a la font de Sant Fructuós, el qual donà ordres al tartaner de continuar el viatge, però cap a Sant Fost, si bé amb totes les precaucions possibles. I ja ens teniu desfent la ruta pels sots d'aquest camí espantós; fou un veritable voler de Déu que la tartana no bolqués deu cops; de segur que els àngels reberen la consigna: porteu-los «a les palmes de les mans, perquè els seus peus no

ensopeguin amb les pedres» (Salm 90,12). A prop de La Dinamita, dom Hugues es topà amb l'amo, el qual li digué: «¿Aneu a Sant Fost? Jo en vinc. Els altres pares vostres els han rebut malament i n'han marxat!». Ell tampoc no donà cap mostra de voler-nos acollir. Així és que arribarem a Sant Fost, finalment, i sense cap més dificultat. Ens adreçarem a casa d'un dels nostres antics obrers, el qual estava ja advertit pel pare procurador de la nostra possible arribada. Aquella família es quedà tota parada i no deixà de manifestar el seu disgust, ja que ells comptaven amb un malalt, i veien arribar cinc monjos. Malgrat tot, hom es reféu bon xic i ens calmàrem relativament. Però a la vesprada, una colla d'anarquistes es reuní davant de la casa i s'hi estaven observant-nos. No podíem pas estar tranquils.

Mentrestant, el grup de germans que es dirigia a Alella no trobà ningú dels qui, segons estava convingut, havia de sortir a rebre'ls. Degué haver-hi algun malentès. Llavors decidiren tornar enrera i, per la Conreria, s'encaminaren cap a Sant Fost, també, on esperaven reunir-se amb la major part de la Comunitat o, si més no, poder passar la nit a casa d'algun dels nostres antics treballadors. Quan s'hi presentaren, dom Hugues els manifestà que era millor que s'entornessin de seguida, per por d'aquells anarquistes que els espiaven i d'altres que hi havia pel poble. Valia més anar-se'n a jeure al bosc, com ell mateix i el germà Durand farien dintre de poca estona; deixarien, per tant, en aquella casa tan sols dom Arthaud i el seu infermer, ja que l'altre germà s'uní al grup. Fou una mesura de prudència, car cap allà les deu, aquells anarquistes, procedents de Mollet –i sens dubte cosins germans dels de la colla de Montmeló, dels quals ens escapàrem– amenaçaren de calar foc a la casa si no en feien marxar els religiosos abans que sortís el sol.

Els germans foren acollits a casa d'un bon home del poble mateix. De bon matí tornaren a les muntanyes i allí trobaren un dels nostres, el pare dom Etienne Georges, el qual els instal·là prop de la Conreria i els proveí amb abundor. Dom Arthaud no trigà a ajuntar-s'hi, i durant aquell matí, hi anaren arribant, per ordre del pare prior en retornar de Sant Fructuós, els pares dom Etienne, dom Aristide i dom Pròsper, a més del germà Jaume Martí. En fi, cap al tard acollírem, morts de fam i de set, dom Hugues i el germà Joseph, després de passar la nit i tot aquell dia en els boscos enmig d'una gran angoixa.

Quedava constituït, doncs, un segon grup amb els monjos següents:

Dom Arthaud Jordain
 Hugues Brot
 Etienne Georges
 Aristide Roussopoulos

Prosper-Marie Grandidier (vots temporals)
 Germà Anthelme Guichard
 Abel Roubaudi
 Chrysogone Flinck
 Vital Etignard
 Germà Lluís Fuster
 Jaume Martí
 Hypolyte Borcard
 Esteve Sales
 Marie-Joseph Castelnau
 José Aparicio
 Joseph Durand
 Gervais Besson

Vivien talment com en comunitat quant a l'oració i atencions als malalts, en generosa convivència, tan alegre com edificant. En totes aquestes ànimes es reflectia un esperit d'obediència, senzilla i confiada ensems, de la qual un dels germans havia donat proves a l'hora de sortir. En recórrer les cel·les per tal d'assegurar-se que no quedava ningú a casa, sorprenghen aquest bon germà agenollat al seu reclinatori. En preguntar-li com era que no havia marxat, respongué ingènuament: «Em digueren d'anar a la cel·la, i no em parlaren de marxar; i reso». Cal dir que la seva cel·la tenia la finestra al pati d'entrada, el qual s'omplí durant dues hores de les veus i agitació propis de la fugida, i ell ni tan sols mirà què passava. Però en dir-li que sortís obeí de seguida, amb tota submissió.

Durant totes aquestes vicissituds dels membres de la Comunitat, què passava al seu monestir?

Els anarquistes que dimecres al matí hom havia anunciat que venien per a cremar-lo no s'havien presentat. Però un dels nostres amics, cap al migdia, n'havia aturat, fent-los por, una trentena de subjectes que hi pujava: diu que eren ja a mig camí, puix que en arribar a Mas Ram, que és a mig camí de Badalona, hi entraren i demanaren armes per tal de donar-ne als qui d'entre ells no en tenien. Un dels obrers de la casa, catòlic, els respongué: «No en tenim. On ne tenen és a Montalegre, i us exposeu prou, anant-hi!». «Està bé! – respongheren – demà tornarem quatre-cents!».

Tres germans –Bru Olcina, Esteve Olivé i Christophe Chrystophe [*sic*]– vestits de seglar, i alguns criats, amb algunes armes, s'havien quedat, no pas per deixar-se matar en el lloc de la Comunitat, sinó per defensar la casa contra possibles lladregots o petits grups, com ja hem dit. Tenien l'ordre de retirar-se per una porta interior en el cas que es presentés tanta gent que semblés inútil tota resistència. A la nit, muntaren la guàrdia entorn de la Cartoixa, i no quedava ningú dins la Casa, per temor d'alguna sorpresa.

A més, dom Augustin Clément i tres germans –Auguste Dortel, Vincent Cornillac i Domènec Cascante– que passaren la nit en els turons veïns, a mitja tarda, trucaren a la Cartoixa i demanaren per tornar-hi. Els dirigiren cap a Tiana, i hi trobaren hostatge en cases particulars, on s'estigueren fins a l'acabament dels fets, i dom Augustin tingué la satisfacció de celebrar cada dia la santa Missa a les Carmelites.

De dia, les consignes no eren tan severes. Dijous, a primera hora, cinc pares vingueren i celebraren la Missa. Es tractava, a més del pare sagristà, dom André Allard, dom Aristide i dom Prosper –que no havien passat de la Conreria– i dom Bernard. Aquest darrer, que no pogué aconseguir els germans que havia anat a cercar pel camí d'Alella, rebé l'ordre d'unir-se a la Comunitat, on la trobés, ja que dijous al matí, encara, a Montalegre, no sabien res dels fugitius. Vingué a Montalegre a buscar un vestit de seglar, perquè ara ja n'hi havia, gràcies a l'alcalde de Tiana, el qual ens n'havia cercat alguns. Això obtingut, sortí cap a Sant Fost, on l'enteraren de la partença d'un grup en direcció a Montmeló, a més del retorn de dom Arthaud i altres monjos a la Conreria. Davant d'aquestes notícies, corregué a comunicar-les al pare prior, al seu refugi de can Nolis de Tiana.

També aquell matí, arribaren a Montalegre els monjos que s'havien separat del primer grup perquè pensaren que era més prudent d'anar-se'n amb els de Santa Quitèria; es tractava de dom Chrysostôme Duby, dom Etienne Georges i del novici Léon Bartholomé (novici). Després ho pensaren de nou, i decidiren abandonar la primera idea; llavors es quedaren al bosc aquella nit entre Sant Fost i la Conreria, i ara es presentaven per a saber què passava. En veure que la situació no havia variat, dom Chrysostôme i dom Léon es determinaren a intentar la sortida cap a França per ferrocarril, car es deia que les línies de l'interior no estaven interceptades.

Poc després d'ésser fora aquests germans, arribà a la Cartoixa el pare prior i s'hi estigué dues hores. Una vegada enterat de totes les incidències hagudes durant la seva absència, felicità de bon grat els guardians per la seva generositat i interès, i els prometé de mantenir contacte amb ordres oportunes. I se n'anà cap a Tiana.

Ben poc després, hi arribà dom Roman, el qual venia de Santa Quitèria. Es reposà un xic i havent rebut les instruccions del pare prior, se'n tornà de seguida cap allà dalt, per a demanar-nos que ens acostéssim a Montalegre. Fou una altra equivocació, de la qual ja hem parlat. Passà la nit al santuari de Santa Quitèria i l'endemà arribava a Rivals.

Deixem ara que dom Roman, el nostre diligent procurador, torni a Tiana, portador de l'eco de les nostres tribulacions al nostre pare. Tothora pujant i baixant muntanyes, hom diria que dom Roman, en aquestes hores

crítiques i doloroses, rebé del Cel el do de l'ubiqüitat. Sols Déu sap tot el que costà, les privacions, la fatiga, a aquest humil servent de tots nosaltres, aquest do de l'omnipresència.

Vegem de seguir, doncs, aquest grup de fugitiu. Al cap d'una hora de caminar, el guia ens porta prop d'una casa on ens oferiren un bon refresc. Això no obstant, tothom estava tan espantat, que ens feren prometre que no revelariem mai el nom de tals protectors.

En anar a reprendre la marxa, trobem que en manca un. Faltava dom Lucien, però no en passàrem cap ànsia, perquè suposàrem –com resultà veritat– que havia decidit de tornar sol a Montalegre, cansat d'aquest viure a l'encant i sense cap perspectiva concreta, malgrat no conèixer el país ni, exactament, la situació.

En fer-se nit, el guia ens allotja en ple bosc, en un indret espessíssim (can Paisà): sembla que no hem de témer-hi res. Hi ha una font, fresca i abundosa, i nosaltres, envoltats d'arbres enormes, creiem viure, en petit, la sisena estació dels hebreus al Sinaí: «Arribaren a Elim, on hi havia dotze fonts i setanta palmeres» (Ex 15,27).

Pensàrem haver trobat la pau i un bon repòs. I així fou, certament, però al revés de les dues vesprades anteriors, la primera hora resultaria força angoixosa. Hom donà gràcies a Nostre Senyor, i ben de cor, i ens disposàrem a dormir. De sobte, allà mateix, a uns cinquanta metres sobre el campament, sonà un tret i s'hi sentiren veus i cridòria. És clar que ens alarmàrem, perquè s'havia dit que un tret era el senyal convingut entre els anarquistes per a reunir-se. Cadascú, interiorment, oferí el sacrifici propi i, bé que prou espantat, s'abandonà a les mans del bon Déu. Costava, però, de creure que el Senyor ens abandonés, després d'haver-nos protegit tan clarament fins aleshores.

Mes l'alarma no passà d'aquí. Els revolucionaris que volien cremar-nos dins la casa de Rivals, no havent-nos-hi trobat, es dirigiren a la torra de Montornès, pensant que nosaltres hi hauríem cercat refugi, mentre que la realitat era del tot oposada: ens trobàvem a més de quatre hores d'aquell lloc i en direcció contrària. No havíem de témer res, per tant.

Així i tot, la nit no fou pas cosa planera, ja que a més del fred, sentíem el corcó de la fam per no haver menjat res des del migdia. El nostre criat, que havia anat a Granollers a proveir, topà amb un grup d'anarquistes, els quals, mig endevinant que estava al servei de religiosos, feren donar mitja volta a la seva tartana. Llavors, carregat ell mateix amb el recapte, emprengué la ruta a peu, i en comptes d'arribar a les set, era negra nit quan ens trobà.

Dissabte, ja de bon matí, la Mare de Déu ens procurà un bell consol. Diversos homes que treballaven a l'extrem del bosc volgueren

tranquil·litzar-nos –de fet, nosaltres, en teníem por, en principi– i ens asseguraren que sabien prou que érem religiosos, però que eren gent de pau i no havíem de témer-ne res. A l'hora d'esmorzar, per pròpia iniciativa, ens enviaren vi per unes dona de la colla.

La jornada d'aquest dissabte, festa de sant Ignasi, resultà pacífica. Sembla, però, que estava escrit que no havíem de gaudir de cap dia sense angoixes. Un dels pares, dom Joan Maria, s'allunyà massa i després no sabé trobar-nos; també nosaltres el buscàrem inútilment. Era el segon membre que perdiem. Més endavant veurem com anà a parar en lloc segur.

Per tal de no haver de passar una tercera nit al ras, el nostre guia sortí a cercar-nos aixopluc. A darrera hora d'aquest dia 31 de juliol comparegué per a menar-nos, sota un magnífic clar de lluna, enmig d'un paisatge encisador, dues hores de camí enllà, a una masia, can Ribot, de Dosrius, on havien ofert la més cordial acollida. Efectivament, hi fórem rebuts com a enviats del Cel per aquella família, sants cristians, que ho tenien ja tot a punt per a hostatjar-nos. Ens hi entaulàrem, beneint el bon Déu amb tota l'ànima, i després de les «Gràcies» finals férem cap a la pallissa, on un immens jaç de palla esperava els pelegrins: aquesta vegada ens comportàrem com a trapistes i malgrat un acompanyament d'orgue de múltiples sonoritats, tothom dormí fins a ple dia.

A les vuit, ens reunírem al menjador, el qual, com en temps de santa Teresa, servia, ensems que racó de mals endreços, d'esbarjo als habitants del galliner. Resàrem l'ofici de Tèrcia, i a continuació suplírem la Missa –era el cinquè dia que no la celebràvem– per la comunió espiritual. Si bé allunyats de la taula eucarística, almenys podíem considerar-nos especialment invitats al Convit celestial per aquella exhortació del diví – «Vosaltres sou els qui heu perseverat amb mi en els moments de prova, i jo us dono la investidura reial que el meu Pare m'ha donat a mi; vosaltres menjareu i beureu a taula amb mi en el meu Regne...» (Lc 22,28-30).

La resta del matí quedà ocupada per la recitació, individualment, dels Oficis corresponents, i entre aquests les nostres converses,³ curulles d'amabilitat i de sana alegria; aquestes relacions verbals foren el millor antídoto per a tots nosaltres durant aquestes jornades d'esglai. Els membres del noviciat han de recordar tota la vida la gràcia i fins la ingenuïtat amb què un veterà del claustre els divertia amb les seves històries i lamentacions, totes elles amb un punt si és no és piadós. Oh, la santa simplicitat, quin encís deu fer sentir en el cor de Déu!

3. Ocupació remarcable entre cartoixans, consagrats a una vida silenciosa al màxim (nota del traductor).

III. EL RETORN

Pertocà al Príncep dels Apòstols l'honor de la nostra alliberació. El dia en què l'Església fa memòria de les seves cadenes, ens fou enviat l'àngel del Senyor que havia de conduir-nos, finalment, fora de l'abast dels anarquistes.

Acabàvem de dinar, i es presenta, rialler, el nostre guia: «Aquesta tarda, al convent [*sic*]!». Era una ordre del nostre pare prior, tramesa pel pare Procurador a casa del seu amo, a Santa Quitèria, els quals trobà reunits el guia en arribar-hi. L'ordre havia quedat restablert; podríem reprendre la nostra vida regular. Ara sí que no era pas un somni: «Ara veig que el Senyor ha enviat de debò el seu àngel» (Act 12,11).

A les tres diguérem Vespres, salmodiades, i a continuació –i amb quines ganes!– cantàrem *Te Deum* en acció de gràcies, i encara *Salve Regina*, per beneir la Mare que havia atès les pregàries i els sospirs dels seus exiliats.

A les set ens acomiadàrem de bon cor dels nostres hostes, els quals ens digueren que estaven més satisfets de la nostra visita que no si hi hagués anat el rei, i iniciàrem el camí de retorn a Montalegre, del qual ens separaven uns quaranta quilòmetres.

Els superiors vetllaven pels fugitius i ens enviaren vehicles que ens recollissin, ja que poc hauríem pogut fer a peu aquella tirada amb les escasses forces que ens quedaven. Així i tot, partírem caminant fins a topar amb les tartanes, amb les quals venien el pare procurador i dom Bernat. Havíem caminat una hora.

Aquest darrer, davant la nostra sorpresa, ens explicà breument perquè es trobava allí. Dijous al vespre, el pare prior li encarregà de venir a cercar-nos a Santa Quitèria l'endemà mateix a primera hora, amb una tartana, car creia que encara hi érem. El tartaner coneixia molt bé els indrets, i abans de migdia eren ja a Santa Quitèria, bé que trescant per camins no freqüentats, perquè sols els vehicles que portaven la creu roja podien circular per les carreteres. Acabava d'arribar al santuari, quan els notificaren que una colla de revolucionaris pujava cap a l'església. Davant d'aquest perill, el senyor rector i dom Bernard consumiren les Sagrades Espècies i corregueren a amagar-se al bosc, separadament, i el mateix féu don Rafael. El nostre cartoixà, com que havia fet tornar la tartana, se n'anà muntanya amunt cap a Rivals; així estigué pels boscos tota la tarda i part de la nit. A les tres de la matinada, tornà al santuari i hi retrobà el senyor rector que tornava també. I allí restà tot el dissabte i fins a migdia del diumenge. Mentrestant, no parà d'insistir prop de don Rafael perquè els fes retornar tots. Diumenge, en plena nit encara, arribaren les dues

tartanes, amb dom Romain i un servent. Sols aleshores consentiren que s'organitzés el nostre retorn, però amb la condició expressa de fer-ho ben lluny de Santa Quitèria.

El mateix dom Bernard es féu càrrec, al nostreencontre, del grup dels més valents, és a dir, dels set que restaren sense lloc a les tartanes, ja que dues no podien encabir tanta gent. Ens desitjàrem mútuament un bon viatge i amb un esperançat «Fins ara!» repreneguérem el camí, així repartits, per a reunir-nos sols finalment a casa.

Aquest cronista tingué la sort de ser qualificat entre els «invàlids», sort molt relativa, ja que ens indicaren que hi estariem unes vuit o nou hores, a causa de marrades inevitables en aquella situació. En consciència, puc afirmar que jo dubtaria d'imposar un viatge així com a penitència, en una tartana catalana per camins espanyols. Felïçment, el pare procurador s'incorporà al meu grup, i amb la narració de tot el que havia succeït allà baix des del dijous precedent, ens distraigué de l'avorriment i de la pesantor d'un viatge tal. Gràcies, també, a les ganes que teníem de saber què havia passat, la llarga ruta tartanera es convertí en episodi benigne.

«Silenci!», és una ordre que sonà de sobte, a poc d'iniciada la marxa: és que la caravana s'acostava a la Roca, un dels centres més actius de la revolució, i no constava que hi regnés de nou la pau. Calia ser prudent, oi més quan el nostre parlar francès ens delatava obertament. Per això el nostre tartaner ens donà instruccions molt contundents. Algun dels nostres pogué recórrer a una cosa prohibida –ai las!– a la Cartoixa: fumar! Malgrat totes aquestes precaucions, l'exclamació dels qui ens veien resultava unànime, fos on fos: «freres!», en el sentit genèric de «religiosos». Passat el poble, veiem el guarda de don Rafael, amb el fusell a l'espatlla, al davant de la nostra comitiva, que continuava en les seves funcions de custodi; és clar que pels volts de la Roca, i a més, donada la proximitat de Granollers, aleshores el perill era més gran que arreu. Santa i perseverant generositat! I hom pensa amb una alegria profunda que és ben comprensible, davant d'actes d'una tan veritable caritat, que el bon Déu hagi volgut donar-se ell mateix, a més del Paradís, com a recompensa, ja que no hi pot haver preu a la terra per a tals accions. Digneu-vos, Senyor, beneir aquest bon cristià i aquell qui l'ha posat així a la nostra disposició total, durant tres dies i en tals circumstàncies! ¿És que no n'hi havia prou, com a recompensa per a don Rafael de Vidal, la gràcia d'«enviar-li» els cartoixans per a acollir-los a la masia de Rivals, en la qual, uns anys enrere, el Senyor li havia demanat el sacrifici del seu fill únic, el qual de fet hi trobà la mort? Un tal comportament equival a l'actitud de Déu en els primers temps del poble escollit, quan per a consolar-se de les fuetades rebudes fruit de la seva saviesa, quan aquesta reclamà la mort dels

primogènits d'Egipte, confià la subsistència del seu diví Fill Jesús, perseguit per Herodes, a la terra dels Faraons. El Senyor és a tot arreu i els seus camins són tot justícia i amor!⁴

A mitja hora de la Roca tocàrem de nou el Mogent. S'acosta la mitjanit, i com que els més forts ja pensen de poder celebrar la santa Missa en arribar a casa, prenem, tots plegats, un petit refrigeri. Quants incidents no s'han produït d'ençà del nostre primer contacte amb aquest curs d'aigua on s'origina el Besòs! Quatre dies que compten per qui-sap les setmanes! La primera nit, del dimecres al dijous, els Oficis ens exhortaven a confiar incondicionalment en el bon Déu abandonant-nos-hi a ulls clucs; escoltem-los cantar les gràcies amb què l'Altíssim ens ha emparat i curullat de joia inefable:

–«Fou ella (la Saviesa) qui encaminà per les dreces el just
que fugia de la ira del germà.
Li mostrà el regne de Déu...
El guardà constantment dels enemics
i el féu ferm contra els qui li paraven emboscades.» (Sav 10,12)

Deixem el Mogent, i el camí és bo; se n'aprofiten alguns, que prefereixen seguir a peu, d'altres preguen. Hi hagué qui sembrà d'«Ave Maries» la ruta: diu que en arribar al monestir n'havia dit mil cinc-centes, i, fins hi hagué qui reeixí a adormir-se. En passar per Alella, tornem a ésser tots dins la tartana.

Hi teníem preparat, també, acolliment, però el nostre grup continuava resultant intrometible. (Tal vegada hi hagué un secret disseny providencial, ja que la nostra presència hauria precipitat, sense cap dubte, la realització d'un projecte del pare prior, i així estalviàrem una despesa inútil.) Espantat, i amb raó, pels rumors pessimistes i la manca d'informació segura, i preocupat per la sort dels seus religiosos, el nostre venerable pare mirà d'enviar-nos a França, però per mar, ja que per tren era impossible. Amb l'aprovació de l'alcalde (de Tiana), divendres envià un propi a Barcelona per contractar amb una companyia naviliera un vaixell que recolliria els monjos al Masnou, a les dues de la nit del dissabte al diumenge, per a desembarcar-los a Port-Vendres. L'home portava diners per avançar una part del preu del transport. En passar per Badalona, troba (circumstància realment providencial) un amic a qui no havia vist de quinze anys enrera. Aquest senyor, enterat del motiu del viatge, li diu: «No ho féssiu pas! La

4. Els dos últims punts d'aquest paràgraf són de confusa redacció i són també de difícil comprensió. Es tracta, però, de dues idees extretes de l'Antic i del Nou Testament, i utilitzades a tall de comparació (nota de la Redacció).

situació es va arreglant cada vegada més». Davant d'aquesta afirmació, l'enviat va creure inútil el projectat viatge i tornà a can Nolis, i no se'n parlà mai més, d'això. També l'alcalde de Tiana, per compte propi, cregué un deure actuar en el mateix sentit, però fins al dilluns següent no rebé resposta de la companyia, en la qual deien que es posaven a la nostra disposició.

Hom podia, per tant, pensar a reintegrar el monestir. Això no obstant, bé calia tenir prudència en previsió de noves alarmes, com ja se'n produïren després d'aquesta que provocà el nostre èxode. Efectivament, hom anotà diverses temptatives el dijous i el divendres, si bé no arribaren a concretar-se en res. Així i tot, donaren ocasió a demostracions nocturnes del cos de defensors, els quals, amb fusells protegits amb canó paraflames, alarmaren els pacífics residents de la Conreria, i fins de Tiana, amb les seves demostracions sorolloses. En conseqüència, tot i que l'amic Coy ho havia aconsellat com a un mitjà eficaç d'intimidació, calgué prohibir aquest procediment intempestiu.

Una causa d'alarma corregué a compte d'una colla de fugitius de Barcelona; en nom de tots plegats, alguns d'ells trucaren a la Cartoixa i demanaren provisions. El germà els acomiadà després de donar-los sis pessetes i de dir-los que no podíem donar-los queviures ni res material, per mor de tenir la Casa plena de gent i mancar-ne per a tothom.

Una llevadora de Badalona, veritable virago, prestà un bon servei a la Cartoixa, en desviar un centenar d'individus que volien pujar contra el monestir, amb el pretext que ací els esperàvem amb una gran quantitat de fusells i fins i tot canons. Que el bon Déu recompensi la bona fe d'aquesta senyora, com ho conta la Bíblia de les dues llevadores egípcies que mentiren materialment per salvar els mascles nou-nats d'Israel.

Dissabte, el pare prior envià un propi a Barcelona, amb una carta per al capità general, on demanava un nombre determinat de guàrdies civils que protegissin el monestir.

Enmig d'aquestes vicissituds, dom Romain se'n va anar.

Arribem al Masnou. Emoció forta en veure la nostra tartana envoltada per sis homes armats! Fou un simple espant, ja que es tractava de defensors: la revolta havia estat vençuda i els soldats muntaven la guàrdia contra els anarquistes. Fins i tot havien detingut un dels nostres criats que havíem fet passar davant per aclarir el camí, però que els semblà suspecte; la intervenció del pare procurador aconseguí alliberar-lo.

En fer-se de dia, acabà el nostre èxode: vàiem, de lluny, els murs de la cartoixa, que resplendien a la llum de l'alba. Entrem a Tiana a les cinc del matí; ens creuem amb els obrers que es dirigeixen a les fàbriques, i aquest fet ens confirma que la revolució és finida. Entrem a can Nolis per

saludar els seus hostes i ensem rebre instruccions del pare prior. Ens diu que anem de seguida a la cartoixa, i també ell ve amb nosaltres. Dom Adrien i dom Guillaume, els quals junt amb els altres que queden hostatjats a Tiana no retornaran a la Cartoixa fins a la tarda, ens acompanyen un bon tros de camí. Ho aprofitem per enterar-nos del resultat de la petició elevada al capità general. Heus aquí el que n'hem sabut.

L'encarregat de la gestió, en ser a Badalona, passà a veure el nostre amic Coy, per a posar-lo en antecedents i assegurar-se de la possibilitat d'anar a Barcelona.

Coy, el nostre tartaner, li respongué sense vacil·lacions: «El capità general es veu desbordat, aquests dies, i no us rebrà pas. Deixeu-me la vostra carta, i jo mateix la hi entregaré tan aviat com sigui possible, i faré tots els passos necessaris». Vet aquí que ja a les dues de la tarda, Coy arribava a can Nolis acompanyat de nou guàrdies civils, els quals foren conduïts de seguida a la cartoixa, on quedaren instal·lats.

Aquesta presència de força armada a Montalegre, havia de tenir efectes inesperats.

Durant el mateix dissabte començaren a ploure noves de Barcelona que feien saber dels estralls comesos pels anarquistes. Els veïns de Tiana que hostatjaven algun cartoixà hagueren d'esverar-se, principalment en sentir contar els actes de venjança soferts pels qui havien acollit sacerdots i religiosos. Hom s'explica així que quan el pare prior féu preguntar al senyor rector de Tiana, si els cartoixans refugiats podrien assistir a la Misa de l'endemà, sense comprometre els seus generosos hostes, el senyor rector respongué que no ho creia pas oportú.

L'ambient de pànic augmentà encara a darrera hora, perquè corregué el rumor –que no quedà confirmat més tard– que hom preparava un atac nocturn a Montalegre. Llavors, la gent raonava que si els assaltants eren rebutjats, aquests, per venjar-se de la desfeta no deixarien de baixar a Tiana, i emprendre els cartoixans acollits i llurs protectors. Diverses famílies acudiren al pare prior suplicant-li que impedís els guàrdies de tirar contra els anarquistes.

Quin dilema! El mateix interrogant de dimecres passat es plantejava ara de nou, però amb una molt més gran transcendència. Calia decidir-se entre la incolumitat del monestir i la salvació dels vint-i-cinc cartoixans recollits a Tiana, ensem que els interessos materials, i tal vegada fins la vida, de llurs generosos protectors!

En efecte, d'una banda teníem el deure de caritat i de justícia respecte a tots aquests tianencs, gairebé tots o pagesos o obrers que tenen com a patrimoni únic, o quasi, la casa on viuen, i respecte dels quals ens havíem compromès a no comprometre'ls de cap manera.

Per un altre costat, tampoc no podia pensar-se a evacuar tots els cartoixans acollits a cases de Tiana, molt menys els malalts, quan, a més de la necessitat d'evitar el tragí que es produiria, amb el consegüent descobriment –encara més– de les ocultacions, precisament, els havia estat promès que evitaríem tot allò que pogués perjudicar o comprometre els nostres protectors. Però, aquests amics, sense excepció, tot i la por que tenien, no estaven disposats a deixar marxar els religiosos fins que s'hagués restablert la normalitat. En tenim proves ben clares.

La primera que citarem tingué per escenari la casa Nolis mateixa. Cap a les nou del vespre s'hi presentà un veí de Tiana i li digué que temia per ell, pel Sr. Nolis, pel fet de tenir acollits a casa seva els cartoixans dom Adrien i dom Guillaume. Aquests religiosos manifestaren que se n'anirien de seguida per tal de no comprometre més llurs hostes, i que ja havien abusat prou de llur generositat. En sentir-ho, la senyora Rosa Nolis, tia del nostre amic Nolis i propietària de la casa, respongué amb el seu to vehement i decidit de sempre: «¿Qui és aquest que ve a aquestes hores a destorbar-nos? Que se'n torni!» I dirigint-se als dos cartoixans, afegí: «Vosaltres, aneu-vos-en ben tranquils, a dormir! I al primer revolucionari que es presenti, li obriré el cervell!»

L'endemà va saber-se que els altres cartoixans recollits a Tiana, havien rebut testimoniatges semblants per part de llurs hostes. Entre la dificultat de la llengua, car els religiosos no entenien prou el que deien els altres, i veient la por que tothom tenia davant la incertesa, encara, de la situació, els cartoixans volien deixar el refugi, però en tots els casos se'n veieren privats per la persistència de llurs hostes a retenir-los.

¿És que nosaltres, cartoixans francesos, havíem de deixar-nos guanyar en generositat per gent d'una altra nacionalitat, ara en moments difícils? El pare prior no ho cregué pas així. Ben al contrari, en aquesta conducta dels nostres hostes, va llegir-hi, ben clar, allò que se li presentava com un deure, i sense perdre temps trameté a la Cartoixa, perquè ho féssin saber als guàrdies, l'ordre de retirar-se si es presentava una banda important d'anarquistes per incendiar la casa.⁵

Sortosament no s'hi presentà cap grup hostil, ja que sense que s'hagi pogut saber per quin motiu, l'ordre del pare prior no fou comunicada al sergent que comandava la força fins l'endemà.⁶ D'altra banda, la decisió

5. Vegeu aquest document a l'apèndix 2.

6. Posteriorment se'ns ha dit que un dels religiosos que quedaren a la Cartoixa, va pensar que com que el pare prior parlava d'un atac important, era millor no dir res de la carta [a la guàrdia civil, segons la nota del manuscrit francès original] aquella nit, a no ser que es presentés un perill gros.

prioral hauria resultat ineficaç, ja que quan el sergent va enterar-se'n, féu constar: «Diuen molt a favor del vostre superior els sentiments d'humanitat que manifesta, però no depèn de nosaltres acatar-los. Pot demanar a l'autoritat militar que ens facin retirar de Montalegre; mentrestant, tot el temps que nosaltres siguem ací, hem de complir les ordres rebudes dels nostres caps. I la consigna que tenim és de defensar el convent contra qualsevol que l'ataqui».

Convé, en veritat, de remarcar que la Guàrdia Civil fou enviada per protegir Montalegre i no per a posar-se al servei del pare prior.

És admirable descobrir, davant d'un perill imminent, en medis tan dispersos com el claustre i l'exèrcit, els sacrificis que els dirigents saben imposar-se en compliment del deure i pràctica de la caritat.

Fou la darrera prova. L'obra de santificació que Nostre Senyor volia realitzar durant aquesta crisi revolucionària en l'ànima del nostre superior s'era acomplerta. El bon Déu acabava de demanar successivament al pare prior tots els sacrificis: el sacrifici dels seus fills, dels quals l'havia separat; el sacrifici de les seves forces, quan les hauria necessitat totes; finalment, el sacrifici de la seva cartoixa estimada, que ell immolà, una primera vegada, a la necessitat, i segonament, com a ressaca, a la caritat. La mesura n'era curulla, Déu li ho retornaria tot, ja que l'havia trobat fidel en tot. «Enmig d'aquestes desgràcies, Job no va pecar dient cap paraula de revolta contra Déu» (Job 1,22). Digneu-vos, Bondat infinita, multiplicar els vostres consols envers el nostre Pare, en la mesura de les seves angoixes, i de prodigar-nos les efusions de la vostra misericòrdia en atenció a les seves oracions i als seus sacrificis. «Jahveh va restablir la situació de Job, mentre intercedia pels seus amics» (Job 42,10).

Tornem a ésser a la cartoixa. Amb quin afany i quina santa alegria passàrem el llindar de la porta! Que no s'hagi d'obrir mai més per a deixar-nos tornar a aquest món que no és de fet per a nosaltres, ni nosaltres som fets per a ell. El medi que el cartoixà necessita és el claustre; lluny de la solitud, la seva bellesa moral es marceix i es fon. El nostre monestir ens apareix com embolcallat de tristesa; hom diria com una vídua desolada, o com una mare que plora el fill únic. Que Montalegre deixi de portar, ben de pressa, aquestes robes endolades! Que torni a ésser, ben aviat, el «Mons hilaris», residència de la santa alegria!

Al pati d'honor hi veiem els guàrdies civils, els quals han de vetllar tot un mes per la nostra seguretat. El clos d'una cartoixa, ¿residència de soldats? Esperem que sabran comportar-se segons el sentit de llur missió —«Cadascú porta el glavi al costat: no hi hagi, de nit, sorpreses!» (Ct 3,8)—. Han d'assegurar la llibertat de les relacions de Jesús amb les ànimes, i

no podem dubtar que la proximitat de l'Espòs diví farà davallar a llurs ànimes la rosada celestial.

Anem a l'església, a donar gràcies a Nostre Senyor. El Sagrari és buit! Oh Jesús, que durant cinc dies no heu fet més que passar pel nostre monestir una sola vegada cada matí, vulgueu tornar-hi ben de pressa! Sí! No trigueu a venir al vostre «jardí tancat» a collir-hi les flors, roses i lliris, que heu de presentar al vostre Pare del cel: «Entro al meu jardí, germana meva i esposa» (Ct 5,1).

Finalment, la cel·la! Està igual que l'haviem deixada. Sols les flors de l'Avemaria, als peus de la Verge, són ben mortes, com si haguessin sofert la ventada de la persecució.

Dos pares del nostre grup han pogut pujar a l'altar, els altres estaven rendits; ha calgut pagar de primer el nostre tribut a la naturalesa. Ens traguérem les lliurees del segle, i a descansar s'ha dit! Alguns dels pares que havien retornat ja el dissabte no sabien com fer-ho per manifestar-nos la seva simpatia i s'oferien per tot. Qui més s'hi afanyà fou D. Edmond.

A migdia m'entero de l'arribada de dom Jean Chrysostôme i de dom Etienne. Ho deixo tot per acudir al nostre estimat Antiquior⁷ i que m'expliqui el seu cas, sense pensar gens que anava a entrevistar-me amb un confessor de la fe, i a escoltar una narració digna de figurar amb lletres d'or en els annals de la Cartoixa.

Dom Chrysostôme i dom Léon se n'anaren dijous al matí amb la intenció d'arribar a França, però ben aviat es convenceren que això era impossible. Demanaren acolliment a una casa de Montmeló, els senyors de Sentmenat, i els reberen amb els braços oberts. L'endemà al matí, dom Chrysostôme pujà fins a Santa Quitèria per tenir notícies del nostre grup, i quan s'enterà de la nostra fugida de Rivals perquè ens perseguïen, determinà no indagar més. Se'n tornava ja, quan es presentà dom Etienne, anguniós també pel que ens podia haver passat. Ambdós emprengueren el camí de Montmeló. Prop de l'Arrabal (barri de Vilanova de la Roca), els envoltà un grup de revolucionaris, uns trenta, un dels quals portava fusell. Un exaltat, encès de ràbia, es tira al damunt de dom Chrysostôme, el mossega en un braç i el bastoneja; després els escorcollen, els prenen els diners i se'ls enduen a Granollers; en diverses ocasions semblà que parlaven sobre si els matarien, però n'hi havia de més moderats, sobretot un francès, prou valent, que s'uní a l'escorta per protegir els nostres pares, i que els consolà fins i tot. Era ben bé un calvari viscut seguint les petjades del Diví Mestre.

7. El superior tercer de la Casa (nota del traductor).

Prop de la vila, com que no sabien què els esperava, prevenint no els fos arribada l'hora darrera, es confessaren mútuament. Els pobres no tingueren en compte el que l'Església els havia assegurat en l'Ofici del dia: «Els justos sofreixen molts mals, però Jahvèh sempre els n'allibera» (Salm 33,20). Els conduïren a la presó, on trobaren sis religiosos de diverses institucions, entrats allí els dies precedents. El personal els tractà amb tots els miraments, als quals s'afegiren visites amables i que deixaven, a més, petits obsequis. No obstant això, llur situació no era gens clara ni exempta de perill. Qui presidia era un Comitè obrer –revolucionari moderat–, el qual s'esforçava de veres per la integritat de la vida i dels béns de tothom, però la massa podia, en qualsevol moment, enardida per alguns anarquistes forasters, lliurar-se a excessos.

Dissabte al matí, dos membres del Comitè anaren a interrogar els nostres cartoixans i els preguntaren què eren aquells diners que els havien trobat. Acabat l'interrogatori, manifestaren al director de la presó: «Confiem que els podrem salvar la vida». La seguretat, per tant, no era pas completa.

Durant la jornada, hom notà que la situació s'encalmava cada hora més; la gent començava a tenir-ne prou. Tant, que quedà decidit de tornar al treball el dilluns següent. El canvi s'estabilitzà talment que cap al tard, en presentar-se dos anarquistes vinguts de qui-sap-on i començar a incitar a la revolta, els agafaren i foren duts a la presó, junt amb els delinqüents habituals, enmig dels crits de la gentada que els maleïa. Aquesta cridòria augmentà l'angoixa dels nostres estimats captius, ja que ignorants del que realment succeïa, ho interpretaren com a dirigida contra ells mateixos.

Diumenge, tornaren les coses al seu lloc. Tant, que els nostres cartoixans no sols quedaren en llibertat, sinó que els fou restituït els que els havien pres. I els més destacats dels qui els havien maltractat foren detinguts i conduïts a la presó de Barcelona.

Dom Chrysostôme, a més, em donà notícies de dom Jean-Marie, al qual havien visitat, en sortir de la presó, junt amb dom Etienne. Dom Jean-Marie estava a l'Hospital de Granollers, des de dissabte al matí. Com hi anà a raure?

Simplement, que havent perdut contacte amb el grup de cartoixans durant la nit, es quedà sol en ple bosc, i a les fosques. Caminant d'esma, caigué i es donà un cop al cap; així ferit, arribà després a Granollers i entrà a la farmàcia, on el curaren com calia i l'adreçaren a l'Hospital. L'atengueren amb molt d'interès, que augmentà encara en saber-se que era un cartoixà. Dom Jean-Marie se'n meravellava fins a no acabar de creure-s'ho, tot i que membres de la Creu Roja l'anaven a veure i l'omplien

d'atencions. D'altra banda, la ferida no era important. El dimarts era donat d'alta i tornà a Montalegre, passant per Barcelona.

En aquest viatge de retorn, el nostre veterà –fa dos anys que havíem celebrat el seu jubileu cartoixà, els cinquanta anys de professió monacal!– passava d'una sorpresa a l'altra, en anar descobrint els progressos en l'ordre material dels homes, novetats insospitades per a qui enclòs dins la vida cartoixana no afita més que les coses de dalt.

I de dom Léon el nostre novici, què? Havent-se enterat que a Montmeló es parlava de calar foc a casa dels de Sentmenat, precisament perquè l'havien acollit a ell, determinà de no donar lloc a més sospites i volgué anar-se'n. Llavors, els seus protectors el feren acompanyar per un fill de la casa fins a Barcelona, a l'estança d'una família amiga, on el reberen i tractaren admirablement. S'hi quedà en pau fins que revingué la calma. Dilluns a la tarda, tornava a Montalegre.

Cal que parlem, ara, dels qui hagueren de tornar a peu, per manca de carruatge. Encoratjats per la notícia que a Montalegre els esperaven, empengueren molt decidits el camí muntanyes enllà. Pujant, baixant, creuant valls i seguint torrenteres, s'anaven cansant sense lamentar-se'n. Després de sis hores, dom Xavier no pot més i s'asseu a la vora del camí: són les tres de la matinada. Un altre es queda allà a fer-li companyia, mentre la resta continua cap a Montornès, lluny de prop d'una hora, per a cercar-li un carruatge. Convé dir que aquest dom Xavier, malgrat una salut precària, havia aguantat les cinc jornades precedents tan atzaroses i, sovint, dures. Oimés que fins aleshores havia estat el braç dret del pare vicari i qui féu algunes vegades de procurador del grup.

Quan el grup arribà a Montornès, trucà a la rectoria. En veure'ls des de la finestra, el rector els prengué qui sap per qui, a causa de la seva indumentària. Al cap de mitja hora, els obrí la porta: aparegué en companyia de dos homes armats i fins ell tenia un revòlver a la mà. Mes així que els hagué reconeguts com a cartoixans, quina acollença! Tot li semblava poc, i sense perdre un instant més, gestionà com trobar una tartana que es fes càrrec de dom Xavier i el seu company. Amb el carruatge, arribaren a Montalegre, a les dues del migdia.

La resta del grup, que no estaven pas menys cansats, romangué a la rectoria, esperant que la tartana de casa, els anés a buscar. Era al caure de la tarda quan els prengué i feren el camí cap a Montalegre durant la nit. Entre els d'aquest grup hi havia dom Laurent, a punt de fer els vots solemnes, i qui ens ajudà de veres durant tots aquests dies. El pare vicari, cap oficial de la columna, encarregà de les relacions amb els seglars que topàrem a l'esmentat dom Laurent, i en bona veritat que se'n sortí magníficament, ja que el seu tracte es guanyava els cors al primer mot.

La vida regular fou represa, definitivament, el dia 3 d'agost, dimarts, al matí. De totes maneres, des del dilluns dia 2, a Vespres, foren represos els actes conventuals, ja que el pare prior amb els monjos que s'hi presentaren recitaren els oficis de Vespres, i a la nit, Matines, en comú.

La suspensió d'actes conventuals compregué, per tant, de les Vespres del dimecres 28 de juliol, als Oficis Nocturns del dimarts, 3 d'agost, tots dos actes inclosos. Cinc dies complets, i si es vol, l'acte nocturn del dimarts dia 3.

* * *

Acabem d'assistir a un doble miracle, ofert per Déu als Cartoixans de Montalegre.

Per un primer prodigi, Ell infongué confusió i desorientació entre els nostres adversaris. Donen fe a al·legacions falses, i així se'n tornen, espantats per una pretesa defensa que els diuen que tenen organitzada els del monestir. Sabem, en canvi, que a Barcelona no vacil·laren a mantenir-se tres dies lluitant contra el col·legi dels Jesuïtes, i on perderen bon nombre dels seus. Aquest prodigi és encara més sorprenent a causa de la nostra fugida i peregrinació, que no podien quedar ignorades.

¿I la preservació dels religiosos? No sabem com ponderar-ho. Quin luxe de recursos ha posat en joc la Bondat divina per fer-nos escapar tantes vegades de l'encalç dels revolucionaris, i per impedir que els qui de nosaltres caigueren en mans d'alguns d'aquests fanàtics exaltats, fossin torturats per la ràbia infernal que tenen als ministres de Crist! ¿I no degué prodigar Ella, els socors i gràcies als febles i als malalts perquè no sucumbissin enmig de tantes privacions i fatigues?

La Verge de Lourdes, a la qual havia estat confiada solemnement, l'onze de febrer de 1908, la custòdia dels nostres jardins i de les nostres hortes, acabava de defensar el seu feu, protegint la mansió de qui Ella és l'honor i l'alegria.

Finalment, ja que ha estat fulminat aquest primer cop de fuet contra la bèstia revolucionària, vull dir que la crisi sorgida ha estat, quant al que toca a nosaltres, esclafada pel peu virginal de Maria, no podem de cap manera adormir-nos en la inèrcia. Quan el poderós Holofernes caigué fulminat per la fe i el coratge de la castíssima Judit, els fills d'Israel, esperonats per aquell prodigi, s'abateren contra els enemics que els assetjaven.

Lloat sia Déu
I la Verge Mare.

EPILEG

Acabem de cantar la misericòrdia divina, i d'exaltar el poder de l'Altíssim. Ens resta encara beneir aquesta divina Bondat per les accions que ha fet acomplir en les seves criatures, a favor de nosaltres. Car no podem dubtar que és la gràcia de Déu la que ha mogut tants cristians caritatius a fer bones obres amb què ens han afavorit. No podem anomenar-los un per un, però ens recordarem de tots ells amb gratitud immensa.

Reunim ací, com en un únic clam de gràcies, tots aquests actes envers nosaltres: caminades, i fins corregudes sovint, sia per a avisar-nos d'un possible perill, sia per obrir-nos camí cap a algun lloc no gens avinent, com per a proveir-nos del que ens calia; aquella tan desinteressada generositat en cadascun d'aquests serveis, grossos o petits; els actes de caritat especial amb els religiosos malalts o presoners, i, finalment, el suprem desinterès d'exposar-se personalment en perill a causa de nosaltres.

Nostre Senyor, que ho veu tot i ho té tot comptat, el dia de les retribucions eternes dirà als benefactors dels seus fills estimats:

«Veniu, beneïts del meu Pare:
 preneu possessió del Regne
 que Ell us tenia preparat des de la creació del món.
 Vosaltres, quan jo tenia fam, em donàreu menjar,
 Quan tenia set, em donàreu beure,
 Quan era foraster, em vau acollir,
 Quan em veiéreu despullat, em vau vestir,
 Quan estava malalt, em vau visitar,
 Quan era a la presó, vinguéreu a veure'm» (Mt 25,34-36).
 ... Us ho dic amb tota veritat:

Tot allò que fèieu a cadascun d'aquests germans meus, al més petit dels meus cartoixans, m'ho fèieu a mi» (cf. Mt 25,37).

Quant a nosaltres, si no hem merescut la corona de la vida, podem, hem de guanyar-nos-la amb aquesta lluita de tots els instants que constitueix el fons de la vida religiosa. No hi ha pas una millor preparació per al testimoniatge de sang, si fos grat al Senyor de concedir-nos-lo, que aquest martiri incruent de les coses de cada dia.

Mentrestant, beneïm Déu, que s'ha fet la nostra força i la nostra salvació. Exaltem la seva divina Bondat perquè ens ha retornat a la muntanya seva predilecta, al santuari on Ell ha volgut tenir la seva estada, i que les seves mans sostenen i confirmen. Que Ell hi regni per sempre!

Acabada aquesta traducció el 25 de novembre de 1977, festa de la beata Beatriu, a Montalegre. Deo gratias!

APÈNDIX DOCUMENTAL 1

Instruccions del pare prior als monjos acollits a Tiana

Venerables pares i caríssims germans.

Algunes bones famílies de Tiana, amb una gran caritat, volen acollir-nos fins que no arribi el moment de tornar a reunir-nos tots en la nostra estimada Cartoixa, com espero puguem fer dintre dos o tres dies. Mentrestant, podreu refer-vos del fort cansament que acabeu de sofrir.

Però aquestes famílies, la caritat de les quals ens admet així a conviure en les seves llars, amb el greu perill d'excitar, també contra elles, les represàlies dels anarquistes, han posat certes condicions a llur hospitalitat, condicions que són un deure elemental de delicadesa d'acceptar i complir.

Són les següents:

1- Tots els religiosos acollits han de vestir de seclar.

2- No poden sortir de la casa on estan acollits per anar a passejar per Tiana, ni tampoc per celebrar o assistir al Sant Sacrifici.

De totes maneres, procuraré que diumenge almenys pugui assistir a la santa Missa la major part dels nostres.

Vulgueu doncs, pares i germans estimats, tenir com imposades per obediència aquestes condicions d'acollença.

Espero del vostre fervor que fareu tot el que podreu per edificar aquestes famílies que us acullen durant dos o tres dies.

Tindria un goig de debò de reveure-us, no en dubteu pas, però he de sacrificar aquest consol al desig de no augmentar les responsabilitats d'aquesta família tan digna que ha volgut acollir-me. Esperem, doncs, per a reveure'ns, que la misericòrdia de Déu ens reuneixi de nou a Montalegre a tots nosaltres.

Fr. *Fortunat Oudin*, prior.

APÈNDIX DOCUMENTAL 2

*Carta del pare prior referent a la por de la gent de Tiana, amb motiu de l'arribada de guàrdies civils a Montalegre*⁸

Estimat germà meu en Nostre Senyor!

La gent de Tiana s'espanta quan pensa que a Montalegre es farà

8. Carta dirigida a un dels germans encarregats de defensar el monestir, a la qual s'afegiren instruccions de paraula exigint que no fos obert més que davant de dos dels pares que hi hagués encara a la Casa, per tal que veiessin com notificar-ho als soldats, ja que aquests podrien trobar estranya aquesta conducta.

resistència als anarquistes, perquè temen que retombant sobre Tiana vagin a l'encalç dels religiosos que hi ha acollits i de qui els ha hostatjat.

A can Nolis, principalment, ens diuen que els anarquistes no maten ningú en els convents als quals poden calar sense resistència, i insisteixen repetidament que mirem de no comprometre, amb una oposició de part nostra, la vida dels qui han tingut la generositat d'acollir-nos a Tiana. Reconec de bon cor que en això se'ns imposa un deure de caritat que no podem negligir.

D'altra banda, és evident que dotze homes no poden defensar contra una massa un recinte tan extens, i vulnerable en diversos punts, com és la nostra Cartoixa.⁹

Per tant, si es presenta una banda nombrosa d'anarquistes per cremar el Monestir, no els feu cap resistència i vulgueu avisar els monjos que hi restin perquè se'n vagin... En cas d'un atac formal, la tropa podria sortir per una porta amagada.

És una ordre que em veig obligat a donar-vos, i us prego que vulgueu comunicar-la a la Guàrdia Civil.

Humilment vostre en Nostre Senyor,

Fr. *Fortunat Oudin*, prior.

APÈNDIX DOCUMENTAL 3

Extractes d'una carta al pare sotsprocurador escrita per un pare acollit a Tiana juntament amb un germà malalt

Venerable pare en Nostre Senyor:

Junt amb el germà N. us donem moltes gràcies per la caritat amb què ens proveïu, més que no ens manca. Us agraïm igualment la bona intenció de venir a veure'ns, i que tant ens hauria complagut i consolat, però com que fóra imprudent de deixar-se veure pel poble, nosaltres oferim al bon Déu, amb tota l'ànima, aquest sacrifici i tots els altres que Ell vulgui enviar-nos.

Permeteu-me tan sols que us demani algunes notícies, per escrit, sobre la nostra situació i en general, i que ens digueu també com està el V.P. Prior i la resta dels nostres germans...

La nostra salut és bona, i el caríssim germà X. sofreix relativament poc.

9. Aquesta consideració –que fóra discutible per al cas d'una banda indisciplinada i sense armes gairebé– pretenia suggerir als soldats una raó plausible a llur retirada.

Pel que ahir al vespre ens digué el nostre hoste, he deduït que l'estimat germà Z. està malalt. Se'l veia molt decaigut els dos dies del nostre recés, i em costà molt fer-li menjar alguna coseta. Hi sortí guanyant el meu company, ja que es partiren les seves racions d'ous i de llet...

Confïem que gràcies a la vostra sol·licitud el venerable pare prior s'haurà refet del tot de les seves fatigues. Continueu cuidant-lo bé i consoleu-lo: que senti el menys possible la tristesa d'aquests dies...

Ens encomanem a les oracions del nostre venerable pare prior, a qui, us demanem, presenteu la nostra salutació més afectuosa, i també per a tots els nostres germans amb qui pugueu comunicar-vos...

APÈNDIX DOCUMENTAL 4

*Carta de germandat*¹⁰

Nos FRA FORTUNAT OUDIN, prior humil de la casa de Montalegre, de l'Orde Cartoixà, i els altres monjos de la mateixa casa, als nostres estimats en Crist Srs. Rosa Nolis i Ginestà, Josep Nolis i Ginestà, Joaquim Nolis i Ginestà, Maria Bruguera i Humbert, Joan Nolis i Bruguera, Joaquim Nolis i Bruguera.

SALUT PERENNE EN EL SENYOR

Encara que per llei de caritat estiguem obligats davant Déu, constantment, amb el sufragi de les nostres pregàries d'ajudar tota l'Església dels fidels, tant els que militen a la terra com els que sofreixen les penes de llurs pecats en el Purgatori, molt més i amb més exigències hi estem obligats, com apareix en aquestes lletres, amb els que ho han merescut per l'afecte benèvol i piadós obrar, i han demostrat al nostre Orde, a nosaltres i a la nostra casa una expressió rellevant de devoció.

Per aquesta raó, a la vista de la caritat insigne que a alguns dels nostres va oferir amb gran ànim i amb obres, no fa gaire, quan es trobaven en perill, en la pertorbació de l'ordre públic pels enemics de Déu i de

10. Traducció catalana de l'original llatí de la carta de germandat a favor de la família Nolis de Tiana arran de l'hospitalitat que van donar al pare prior, dom Fortunat Oudin i altres monjos durant la Setmana Tràgica. Aquesta traducció, acabada el dia 14 de febrer de l'any 1995, feta per l'actual arxiver de Montalegre, dom Josep M. Canals, s'afegí com a complement d'aquest apèndix documental (nota de la Redacció).

l'Església, arriscant intrèpidament per ells la vostra seguretat, nosaltres desitjant manifestar-vos el testimoni del nostre agraïment, per la vostra benvolença us fem participants i germans, en la vida com en la mort, de totes les misses, oracions, vigílies, dejunis, abstinències, almoines i altres sufragis que es fan a casa nostra ara, i si Déu vol, es faran en la posteritat, afegint-hi per una gràcia especial, que quan de seguida que la mort de cadascú de vosaltres (que Déu vulgui que sigui santa) es comuniqui a la nostra comunitat, s'ofereixi en sufragi del difunt, dues vegades, el sant sacrifici de la missa.

Donat a la casa de Montalegre, el dia dotze de novembre de l'any del Senyor 1909.

Fr. *Fortunat Oudin*, prior

A la pàgina següent: mapa dels itineraris descrits en el text de dom Baudin realitzat pel cartoixà de Montalegre dom Miquel M. Dalmau (Arxiu de la Cartoixa Santa Maria de Montalegre).

